

Universal Declaration of Human Rights - Adyghe

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Цыху Хуэфашэхэм Теухуа Дунейпсо Джэпсалъэ

1948

Federation of Caucasian Associations

Kaffed

Дунэепстэу кърал зэгохъэныгъэм и зэфэсу 1948 гъэм тыгъэгъазэм и 10-м щыІагъэм кыщаштагъ 217 А (III) зиномер унашъомкІэ.

Цыф Фэшъуашэхэм Афэгъэхьыгъэ Дунэепстэу Джэпсалъ

Дунэепстэу Кърал Зэгохъэныгъэм (ДКЪЗ) и Зэфэсым егъэІу;

Дунэепстэу цыфыгъэм кыхиубытэрэ хэтрэ зы цыфи зэгохъэныгъи;

мы джэпсалъэр сыдигъуи янэгу кІагъэтызэ, мыщ кыщыхъырэ цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ янэІэ зэрэтырагъэтырэм, фашырэ лъытэныгъэм егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ гъогукІэ зырагъэужьынэу;

хэгъэгу кІоцІхэми дунэепстэуи кІо къэсми нахы зыщызыужьырэ амалхэр зыфагъэшъхъэпэзэ мы зэгохъэныгъэм хэт къралхэм ежъымэ ялъэкъхэри, яунашъо кІагъэтырэ нэмыкІрэ къралмэ ялъэкъхэри кызэкІиубытэу, дунэепстэум и тэдэрэ чІапІи мы цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ кыщаштэным, лъэшэу щызэрагъэкІоным, цагъэцэкІэным фэкъудынхэу,

цыф фэшъуашэхэм афэгъэхьыгъэу цыф жъугъэхэми лъэкъхэми язэфэдэ идеал

шапхъэхэр къэзыгъэуцурэ мы дунэепстэу джэпсалъэр.

1-нэрэ пычыгъу

Цыф пстэури шъхъэфитэу, ялътэныгъэрэ яфэшъуашэхэмрэкІэ зэфэдэу кълъфы. Акъылрэ зэхэшІыкІ гъуазэрэ яІэшъы, зыр зым зэкъош зэхашІэ азфагу дэлъэу зэфыщытынхэ фэе.

2-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи зэфэдэу фит мы джэпсалъэм хэт цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфигъэшъхъэпэнэу, зыщыщ расэм, ышъо, бзылфыгъэ-хъульфыгъэу зэрэщытым, ыбзэ, ыІыгъ диным, политичнэ е нэмыкІрэ еплъыкІэу иІэм, лъэкъэу е цыф купэу кызыхэкІыгъэм, мылкъоу иІэм, кызыщальфыгъэм емылътыгъэу зэхэдзынчъэу, фэгъэкІотэныгъэнчъэу.

Ащ нэмыкІэу, кърал шъхъэфити, нэмыкІым иунашъо кІэти, зышъхъэфитыжъныгъэ (автономие) зимыІи, нэмыкІрэу зы шъхъэфитыныгъэ лъахъэ зытелъи, сыд фэдэрэ къралым ицыфэу щытми хэтрэ цыфи зэхэдзыныгъэ фашы хъуштэп зыщыщ къралым иполитичнэ е юридическэ системэ е дунэепстэу къралхэм азфагу щыриІэ статусым кыыхэкІэу.

3-нэрэ пычыгъу

Псэуныр, шъхъэфитыныр, щынэгъончъагъэр хэти ифэшъуаш.

4-нэрэ пычыгъу

Хэти пщылІэу плъытэ е пщІылІыпІэ ибгъэты хъуштэп, сьд фэдэ шІыкІэуи пщылІыгъэр, пщылІ щэн-къэщэфыныр зыми фэбдэ мыхъунэу къоды.

5-нэрэ пычыгъу

Хэти лъэшыгъэ епхъэлІэ хъуштэп, жъалымыгъэкІэ, цІыфыгъэм къемызэгъэу е инапэ зыгъэулыиин фэдэкІэ удзекІо, ащ фэдэ тазыр теплъхъэ хъуштэп.

6-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш тэдэрэ чІапІи цІыфэу, юридическэ лицоу къыщалъытэнэу.

7-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи къэрал хабзэм ипашъхъэ щызэфэд ыкІи къэрал хабзэм къэухъумэныгъэхэр зэхэдзынчъэу, язэфэдэу зыфагъэшъхъэпэнэу фит. Хэти зэхэдзынчъэу, зэфэдэу фэшъуаш мы джэпсалъэм къемызэгъэу, зэхэдз зыхэлъ ІофшІашъохэми, ащ фэдэ ІофшІашъомэ сьд фэдэуи атегъэгущонми къыщаухъумэнэу.

8-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ хабзэ шъхъэІэм е къэрал хабзэм къырипэсырэ цІыф фэшъуашэхэр зыукъорэ ІофшІашъо къызехъулІэкІэ фитыныгъэ зиІэ ухыякІохэм зафигъэзэнэу, зыкъаригъэухъумэнэу.

9-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи лажъэ имыІэу аубыти, агъэтІыси, егъэзыгъэкІэ нэмыкІрэ чІапІэ афи хъуштэп.

10-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ифэшъуашэхэмрэ ипшъэрылхэмрэ аухэсы ыкІи ежъым зы лажъэ къытыралхъэ зыхъукІэ зыми шІомылыкІэу, зыми иунашъо кІэмытэу, зыми имытелхъэу щыт ухыякІо шъхъэфит псэфитыр зэфагъэкІэ ыкІи нафэу иІоф ригъэплъынэу фэенэу.

11-нэрэ пычыгъу

1. Зы лажъэ/шІэпхъэджагъэ зытыралхъэрэ хэтрэ цІыфи зиухыижъыным пае зыфэныкъошт щынэгъончъагъэхэр зыщигъотынэу щыт ухыигъо нафэм икІэухэу, къэрал хабзэм тетэу агъэкъончафэкІэ хыеу къалъытэ, мыхыяшъо къыраплъырэп.

2. Хэти агъэкъуанчэ хъуштэп, зешІэ лъэхъаным къэрал хабзэкІэ е дунэепстэу хабзэкІэ шІэпхъэджагъэу амылътэщтыгъэ зы Іоф зэришІагъэм е ышІапхъэу къащыхъу горэ зэримышІагъэм къыхэкІыкІэ. Хэти шІэпхъэджагъэ зешІэм фэгъэуцугъэу щытыгъэ тазырым нахъыбэ тыралхъэ хъуштэп.

12-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи и гъэшІэ унае, иунагъо, иунэ е зэрэзэрашІэхэрэ шІыкІэхэм шъхъэусыгъончъэу зыри къыхэІэбэ хъуштэп, инапэ, ыцІэ къеІусэ хъуштэп. Хэти фитыныгъэ иІ мыщ фэдэ къыхэІэбэныгъэхэм къэрал хабзэкІэ зыкъащаригъэухъумэнэу.

13-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зы хэтрэ зы къэралы ичІыналъэ шъхъэфитэу щызекІонэу, щыпсэунэу.

2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежъы икъэралы ахэтэу тэдэрэ къэралы икощыкІынэу ыкІи икІэрыкІэу къыгъэзэжъынэу.

14-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ жъалымыгъэ/лые кырахынэу зыхъурэм, нэмыкІрэ къэрал ышъхъэ ригъэзынэу, шъхъегъэзынэу амалхэр зыфигъэшъхъэпэнэу.

2. Ау ишъыпкъапІэкІэ политичнэу щымыт шІэпхъэджагъэхэм е дунэепстэу къэрал зэгохъэныгъэм имурад, ибзыпхъэхэм къемызгъэрэ ІофшІашъохэм къахэкІырэ дэодапшъэхэмкІэ мы фитыныгъэр зыфэбгъэшъхъэпэ хъуцтэп.

15-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зы къэралым ицІыфэу щытынэу.

2. Хэтрэ цІыфи зицІыфэу щыт къэралым шъхъэусыгъончъэу хэбгъэкІы е нэмыкІрэ къэралым ицІыф хъунэу иІэ фитыныгъэм хэбгъэны хъуцтэп.

16-нэрэ пычыгъу

1. Зыныбжъ икъугъэ хэтрэ бзылъфыгъи хъульфыгъи фитыныгъэ иІ кызыхэкІыгъэ лъэпкъым, зицІыфэу щыт къэралым е динэу ыІыгъым кыыхэкІэу зы пэрыогъуи кыфэмыуцоу, фитэу кыщэнэу, дэкІонэу, унагъо ышІэнэу.

2. Зэрэщэн-зэдэкІоным фэгъэхыгъэ зэзгъныгъэр (нэчыхъэр), зэрэщэцт-зэдэкІоцтхэм ежъмэ я шъхъэфитыныгъэ шъыпкъэрэ яшІоигъоныгъэ икъурэкІэ агъэпсы.

3. Унагъуэр, цІыфыбэ-лъэпкъ псэукІэм и лъэбжъэ шъхъаІэшъы, ар цІыф жъугъэми къэралыми къеухъумэ.

17-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежъм иунаеу е нэмыкІрэхэр иІэхъэгъоу мылкъу зригъэІэнэу.

2. Хэтрэ цІыфи шъхъэусыгъончъэу имылкъу кыІыпхы е хэбгъэны хъуцтэп.

18-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи гупшысэ, зэхашІэ ыкІи дин фитыныгъэ иІ. Мы фитыныгъэм кыизэкІеубытэ изакъоу е купэу, нафэу е унаеу (шъэфэу) итхъафэІорышІэнхэр, идинкІэ шІапхъэхэр нэрылэгъоу аригъэшІэн, ыгъэээкІэн фитыныгъэри.

19-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зэрэфаеу гупшысэнэу, игупшысэхэр кыІотэнэу. Мы фитыныгъэм кыыхеубытэ цІыфыр игупшысэхэм фэшІыкІэ зыми кымыгъэгумэкІынэу, къэралыгъо гъунапкъэхэм ямылгытыгъэу шІэныгъэхэр, гупшысэхэр сыд фэдэрэ гъогукІи кылытыхъон, кыгыотын, зыІэрыгъэхъэн фитыныгъэри.

20-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иІ Іэшэнчъэу, зэо-бэнэнчъэу зэфэсынэу, хасэ зэхицэнэу, зэхэщэгъэ хасэм хэхъэнэу.

2. Хэти зы хасэ хэхъэнэу ебгъэзы хъуцтэп.

21-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ занкІэу ежъм е фитэу кыыхихыгъэ лІыкІомэ яІэкІэ къэралым изегъэкІон Іофхэм ахэхъэнэу, ахэлэжъэнэу.

2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ икъэралы цІыф жъугъэми Къыфызэригъэпэшрэ амалхэр зэхэдзынчъэу, пстэуми афэдэу зыфигъэшъхъэпэнэу.

3. Хыкумэт Іэшъхъэтетныгъэм илъабжъэр къэралым и цІыф жъугъэм ишІоигъоныгъ ары. А шІоигъоныгъэр къэнафэ шъэф шІыкІэм тет хэхыныгъэ фит зафэхэу е цІыфмэ яшІоигъоныгъэхэр шъхъэфит-псэфитэу кызырэгъэлъэгъошъуцт нэмыкІрэ шІыкІэхэу, зыныбжъ икъугъэ цІыф пстэуми афызгъыгъэу, яІэІэтхэми зэфэдэ кІуачІэ яІэу, пІэлъэ гъэнэфагъэкІэ кытырагъэзэжъырэхэмкІэ.

22-нэрэ пычыгъу

Цыф жъугъэм зэрэщыщым елгытыгъэу хэтрэ цыфи социалнэ къэухъумэныгъэ фэшъуаш. Къэрал кIуачIэкIэ е къэралыгъомэ яздэIэпыIэкIэ ыкIи хэтрэ къэралы ежъым игъэпсыкIэрэ иамалхэмрэ ялгытыгъэу хэтрэ цыфи фытыныгъэ иI инапэрэ ицIыфыгъэрэкIэ гупсэфу зэрэиужьын ылъэкIышт экономикэ, социалнэ ыкIи шIэнхабзэ IофкIэ зыфэныкъошт амалхэр рагъэгъотынэу.

23-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фытыныгъэ иI лэжъэнэу, фитэу иIоф кыыхихынэу, зэфагъэкIэ ыкIи фэшIу амалхэмкIэ лэжъэнэу ыкIи Iофынчъагъэм кыыщаухъумэнэу.

2. Хэтрэ цыфи фытыныгъэ иI зэхэдзынчъэу зэфэдэ Iоф фэшI зэфэдэ уасэ кыратынэу.

3. Хэтрэ цыфи фытыныгъэ иI ежъыри иунагъуи цыфым фэшъошэн псэукIэ иIэу зыгъэпсэун, ищыкIагъэ хъумэ зылыIэсышъунэу щыт сьд Фэдэр социалнэ къэухъумэныгъэхэмкIэ кIэгъэпытагъэу зы псэукIэ амал къезытын зылъэкIынэу зы лэжъэпкIэ фэшIу кыIэрыхъэнэу.

4. Хэтрэ цыфи фытыныгъэ иI ежъы ишIуагъэ пае хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхищэнэу, ащ фэдэ зэхэщагъэм хэхъэнэу, хэтынэу.

24-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи фытыныгъэ иI зигъэпсэфынэу, ынэгу зыригъэужынэу, пстэуми афэмыдэу илэжъэгъу пIалъэ цыф фэшъуашэ шапхъэм итэу кыфагъэпсынэу, пIалъэ гъэнэфагъэкIэ илэжъапкIи кыратызэ гъэпсэфакIо дэкIынэу.

25-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фытыныгъэ иI ежъыри иунагъуи узынчъэн, тхъэгъо фэшъуашэ иIэу псэун пае шхыныгъо, шъуашэ, унэ ыкIи медицинскэ IэпыIэгъу ыгъотынэу. Хэти фытыныгъэ иI, Iофынчъагъэ, сымэджагъэ, фыкыуагъэ, лIыгъобагъэ, шъузэбагъэ, жъыгъэ ыкIи ежъым имыIэшIагъэ Iофыгъомэ къахэкIэу амалынчъагъэ, тхъэмыкIагъэ кылыбисэу щытмэ къаухъумэнэу.

2. Ныхэмрэ сабийхэмрэ фытыныгъэ яI ялыеу кыкIэлъыплъынхэу, кыдэIэпыIэнхэу. Зэрэщэгъэ зэлI-зэшъуз ибынэуи зэмышъхъэгъусэмэ къалъфыгъэуи щэрэт, сабий пстэуми а зы социалнэ къэухъумэныгъэ амалхэр яздэфэдэу афагъэшъхъапэ.

26-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фит гъэсэныгъэ зэригъэгъотынэу. Анахъ макIэмэ пэублэ ыкIи лъэбжъэ гъэсэныгъэр ахъщэнчъэу арагъэгъоты. Пэублэ гъэсэныгъэр уимыIэнкIэ амал имыIэу, егъэзыгъоу щыт. Техникэ ыкIи IэшIагъэ гъэсэныгъэр хэти фызэIухыгъэшт. Апшээрэ гъэсэныгъэр зэхэдзынчъэу хэти фызэIухыгъэу щытын фае ежъым исэнауш (талант) елгытыгъэу.

2. Гъэсэныгъэр цыфым ицIыфыгъэм икьоу зыригъэужьыным фэшIоу гъэпсыгъэу ыкIи цыф фэшъуашэхэмрэ фытыныгъэ шъхъаIэхэмрэ афашIырэ уасэр, лъытэныгъэр ыгъэлъэшыным, кIигъэпытэным фэунэтIыгъэу щытын фае. Гъэсэныгъэм цыфхэр ригъэгъушIун фае расэ пстэуми, лъэпкъ пстэуми, дин куп пстэуми азфагу гулытэ, зэгурыIо, зэфэшIуныгъэ, зэныбджэгъугъэ дэлынэу ыкIи мамырныгъэр кыухъумэным пае Дунэепстэу Къэрал Зэгъэхъаныгъэм ригъэкIокIырэ лъэжъыгъэм зыригъэужъэу щытын фае.

3. Сабиймэ арагъэгъотышт гъэсэныгъэр зыфэдэщтыр кыыхэзыхынэу фитыр, пстэуми апэрэу янэрэ-ятэрэ ары.

27-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фытыныгъэ иI цыф жъугъэ шIэнхабзэ псэукIэм фитэу хэхъэнэу, хэлэжъэнэу, гъуазджэр зыфигъэшъхъэпэнэу, шIэныгъэ зыужьыныгъэм хэлэжъэнэу ыкIи ар зыфигъэшъхъэпэнэу.

2. Хэти фытыныгъэ иI ежъым кыгъэшIыгъэ шIэныгъэ, жабзэ (литературэ), гъуазджэ IэшIагъэхэм мылкъоу, пкIэу, уасэу, лъытэныгъэу къапакIорэр кыфаухъумэнэу.

28-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш мы джэпсалъэм къыщыхэщырэ цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зэрагъэцэкІэшъунэу зы социалнэ ыкІи дунэепстэу гъэпсыкІэ системэ щыІэнэу.

29-нэрэ пычыгъу

1. Хэти ежыи ицІыфыгъэ фитэу ыкІи икъоу зыригъэужьынэу амал къезытырэ цІыф жъугъэми къэралми фишІэжьи фаеу пшэрылхэр иІэх.

2. Хэти ифэшъуашэхэр зыфигъэшхьапэ ыкІи ифитыныгъэхэр зэрихъэ зыхъукІэ, нэмыкІми яфэшъуашэхэмрэ яфитыныгъэхэмрэ афадэн, ахэмэ лъытэныгъэ къафегъэшІыгъэн ыкІи демократичэскэ цІыф жъугъэм зэдыриІэ шэнхабзэр (этикэр), цІыф жъугъэ гъэпсыкІэр, щыІакІэр егъэшІокІоным иамалхэр къэухъумагъэ хъуным пае фэшІэу къэрал хабзэкІэ агъэнэфагъэ гъунапкъэмэ япхыгъэу щытыщт.

3. Сыдэуцтэуи орэхъу, мы цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфэбгъэшхьэпэ, зепхъэ хъуцтэп Дунэепстэу Къэрал Зэгохьагъэм и гурыл-гурышІэхэмрэ ибзыпхъэхэмрэ (принципхэмрэ) адимыштэу, апэшІукІоу.

30-нэрэ пычыгъу

Мы джэпсалъэм къыхиубытэрэ зы хэбзэ гъэуцугъи зыгурыбгъаІо хъуцтэп мыщ къыщиІотыкІыгъэ хэбзэ гъэуцугъэмэ ащыщ горэр ыІэтынэу, иукъонэу хэтрэ зы къэралы, купы, нэбгыри фитыныгъэ риты фэдэу.
